

Національної поліції України не є вичерпним, оскільки завдання, які стоять перед оперативними підрозділами Національної поліції України є досить широкими та мають відношення до майже усіх сфер життєдіяльності країни. Однак до вказаного переліку ввійшли в першу чергу ті силі, допомога яких використовується оперативними підрозділами Національної поліції найчастіше.

Одержано 08.11.2019

УДК 332.2.021.8.001.25(477)

Адам Лаврентійович ДАЛЬ,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності

та розкриття злочинів факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ НЕГЛАСНОЇ СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ: КОНТРОЛЬ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ

Інститут негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д) як засобів діяльності досудового розслідування кримінальних проваджень привертав увагу багатьох вітчизняних науковців, зокрема, Ю. П. Аленіна, С. О. Гриненка, О. М. Дроздова, В. А. Колесника, С. С. Кудінова, Є. Д. Лук'янчикова, Д. Й. Никифорчука, М. А. Погорецького, Д. Б. Сергєєвої, В. М. Тертишника, Р. М. Шехавцова, М. Є. Шумила та багатьох інших. Ними висвітлювались поняття, правова природа, класифікація НС(Р)Д, тактика проведення, використання отриманих результатів у доказуванні, їх співвідношення з оперативно-розшуковими заходами тощо. Проте ряд питань залишається невирішеними і до таких можна віднести проблеми правового регулювання такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину.

Кримінальний процесуальний кодекс України в статті 271 вказує, що контроль за вчиненням злочину може здійснюватися у випадках наявності достатніх підстав вважати, що готується вчинення або вчиняється тяжкий чи особливо тяжкий злочин, та проводиться в таких формах:

- 1) контрольована поставка;
- 2) контрольована та оперативна закупка;
- 3) спеціальний слідчий експеримент;
- 4) імітування обстановки злочину [1].

При цьому, у вказаній вище нормі чинного КПК України не розкрито дефініції контролю за вчиненням злочину, а визначено лише зміст його форм.

Увагу на проблеми проведення контролю за вчиненням злочину теоретико-правового характеру звертає В. Г. Уваров, який вказує, що у положеннях чинного законодавства фактично відсутня регламентація порядку проведення форм контролю за вчиненням злочину [2].

Так в п. 2 ч. 1 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» зазначається, що проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупок здійснюється згідно з положеннями статті 271 КПК України у порядку, визначеному нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, Служби безпеки України, погодженими з Офісом Генерального прокурора та зареєстрованими у Міністерстві юстиції України [3].

А в ч. 5 ст. 271 КПК України вказано: порядок і тактика проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупки, спеціального слідчого експерименту, імітування обстановки злочину визначається законодавством [1].

При цьому спільним міжвідомчим наказом, затвердженим Генеральною прокуратурою України, Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, Адміністрацією державної прикордонної служби України, Міністерством фінансів України, Міністерством юстиції України від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5 «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» визначено загальні основи організації проведення НСРД, забезпечення додержання конституційних прав та законних інтересів учасників досудового розслідування, швидкого, повного та неупередженого розслідування злочинів. Так, зазначений нормативно-правовий акт встановлює єдиний порядок організації проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчими та уповноваженими оперативними підрозділами правоохоронних органів, а також прокурорами, які здійснюють нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, де відповідно до пункту 1.12 даної Інструкції «Контроль за вчиненням злочину» визначається:

- контрольована поставка (пункт 1.12.1);
- контрольована закупка (пункт 1.12.2);
- оперативна закупка (пункт 1.12.3);

- спеціальний слідчий експеримент (пункт 1.12.4);
- імітування обстановки злочину (пункт 1.12.5) [4].

Цей спільний міжвідомчий наказ встановлює лише загальні положення організації провадження цих НС(Р)Д, не розкриваючи особливості їх проведення.

Аналізуючи правове регулювання проведення контролю за вчиненням злочину, варто звернути увагу на встановлення спеціальних умов та обмежень його провадження. Отже, згідно зі змістом ч. 2 ст. 271 КПК України вказана негласна слідча (розшукова) дія не проводиться, якщо при цьому неможливо повністю запобігти:

- 1) посягання на життя або заподіяння особі (особам) тяжких тілесних ушкоджень;
- 2) поширенню речовин, небезпечних для життя багатьох людей;
- 3) втечі осіб, які вчинили тяжкі чи особливо тяжкі злочини;
- 4) екологічній або техногенній катастрофі [1].

Якщо при проведенні контролю за вчиненням злочину виникає необхідність тимчасового обмеження конституційних прав особи, воно має здійснюватися в межах, які допускаються Конституцією України, на підставі рішення слідчого судді згідно з вимогами КПК України й інших законодавчих, підзаконних нормативно-правових актів.

Контроль за вчиненням злочину є законним за таких умов:

- 1) здійснення його у межах кримінального провадження щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину;
- 2) провадження уповноваженою законом особою;
- 3) прийняте рішення про її проведення прокурором.

Особливою умовою проведення контролю за вчиненням злочину є те, що під час його підготовки та проведення забороняється провокувати (підбурювати) особу на вчинення цього злочину з метою його подальшого викриття, допомагаючи особі вчинити злочин, який вона би не вчинила, якби слідчий цьому не сприяв, або з цією самою метою впливати на її поведінку насильством, погрозами, шантажем. Здобуті в такий спосіб речі і документи не можуть бути використані у кримінальному провадженні [1].

Аналіз правових основ проведення контролю за вчиненням злочину свідчить про їх недосконалість та наявність певних проблем, які можуть значним чином впливати на ефективність провадження цього виду НС(Р)Д.

До наявних питань, які є дискусійними та породжують невідомості в правовому полі, можна віднести:

- відсутність чіткого правового закріплення визначення негласної слідчої (розшукової) дії та контролю за вчиненням злочину,

що ускладнює загальне розуміння даної НС(Р)Д, та визначення її місця і ролі у загальнодержавній системі протидії злочинності;

– неузгодженість підстав проведення контролю за вчиненням злочину з положеннями ст. 246 КПК України;

– відсутність закріпленого на законодавчому рівні порядку і тактики проведення контрольованої поставки, контрольованої та оперативної закупок, спеціального слідчого експерименту, імітування обстановки злочину [5].

Реалізація окремих норм КПК України й на сьогодні викликає неоднозначне ставлення науковців, провідних юристів, представників правоохоронних органів, громадських організацій. Разом із тим аналіз правових основ застосування контролю за вчиненням злочину свідчить про те, що наукові та практичні напрацювання, спрямовані на усунення проблем законодавчого регулювання провадження контролю за вчиненням злочину не призвели до комплексного вироблення напрямів його удосконалення [6].

Висновки. На теперішній час негласна слідча (розшукова) дія – Контроль за вчиненням злочину, у нормах діючого законодавства (КПК, Закон «Про ОРД», інші нормативно правові акти) містить лише визначення її форм без регламентації порядку й тактики проведення, що ускладнює процес застосування цієї НС(Р)Д та викликає неоднозначне тлумачення норм Закону при її реалізації. Окреслені проблемні питання впровадження даної НС(Р)Д в практичну діяльність, забезпечення її ефективного функціонування у сучасних умовах вимагають проведення подальших наукових досліджень, доопрацювання діючих та розроблення й впровадження низки відомчих нормативних актів і методичних рекомендацій.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4651-17> (дата звернення: 05.11.2019).

2. Уваров В. Г. Проблеми негласних слідчих (розшукових) дій. *Право і суспільство*. 2013. № 3. С.134–140. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2013/3_2013/20.pdf (дата звернення: 05.11.2019).

3. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 05.11.2019).

4. Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні : наказ Ген. прокуратури України, МВС

України, Служби безпеки України, Мін'юсту України, Держ. прикордон. служби, М-ва фінансів України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/v0114900-12> (дата звернення: 05.11.2019).

5. Комашко В. В. Правові та організаційні основи контролю за вчиненням злочину : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2016. 226 с.

6. Бабіков О. Негласні слідчі дії: проблеми правового регулювання. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2013. № 3. С. 52–62.

Одержано 08.11.2019

УДК 343.9

Валерій Валерійович ДАРАГАН,

доктор юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри кримінального процесу

факультету підготовки фахівців

для органів досудового розслідування

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЩОДО ПРОБЛЕМ ПЕРЕДАЧІ ФУНКЦІЙ ПІДРОЗДІЛІВ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІКИ ІНШИМ ПІДРОЗДІЛАМ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Відповідно до Постанови КМУ від 2 вересня 2019 року № 841 «Про ліквідацію територіального органу Національної поліції» затверджено рішення про ліквідацію юридичної особи публічного права Департаменту захисту економіки як міжрегіонального територіального органу Національної поліції. При цьому у постанові вказано про необхідність Національній поліції забезпечити здійснення функцій і повноважень Департаменту захисту економіки, що ліквідується [1].

Однак на сьогодні функції, покладені на підрозділи захисту економіки не покладено на жоден з підрозділів Національної поліції.

Відповідно до Положення про Департамент захисту економіки Національної поліції України завданнями ДЗЕ є:

– участь у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики у сфері боротьби із злочинністю, захисту економіки та об'єктів права власності.

– виявлення, запобігання та припинення злочинів у сфері економіки у тому числі вчинених суспільно – небезпечними організованими групами та злочинними організаціями, які виливають на